

**АСОСҶОИ НАЗАРИЯВИИ  
БАҲИСОБИГИРИИ ИДОРАКУНИ**

*Носирҷонова Масъуда Ҳабибовна, н.и.и.,  
доценти кафедраи баҳисобгирии муҳосибӣ ва  
аудити МДТ «ДДХ ба номи акад.Б. Фафуров»  
(Тоҷикистон, Хучанд)*

**ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ  
УПРАВЛЕНЧЕСКОГО УЧЕТА**

*Насырҷонова Масуда Ҳабибовна, к.э.н.,  
доцент кафедры бухгалтерского учета и  
аудита ГОУ «ХГУ имени акад. Б.  
Гафурова» (Таджикистан, Худжанд)*

**THEORETICAL FOUNDATIONS OF  
MANAGEMENT ACCOUNTING**

*Nosirjonova Masuda Habibovna, Candidate of  
Economical Sciences, Associate Professor of the  
Department of Accounting and Auditing, SEI  
“KhSU named after acad. B. Gafurov” (Tajikistan,  
Khujaud)*

**Калидвожаҳо:** баҳисобгирии идоракуни, баҳисобгирии молиявӣ, ченкуни, чамъоварӣ, таҳлил, омодаасозӣ, шарҳдиҳӣ.

Баҳисобгирии идоракуни раванди муайян кардан, чамъоварӣ, таҳлил, андозагирӣ, коркард ва интиқоли маълумот дар бораи фаъолияти соҳибқорони корхона мебошад, ки барои банақшагирӣ, идоракуни ва назорат истифода мешавад. Мақсади баҳисобгирии идоракуни аз мақсадҳои гуногуни корхона, инчунин сатҳи идоракуни ташаққул меёбад. Нуқтаи асосӣ дар муайян сохтани мақсади баҳисобгирии идоракуни ин мақсади сатҳи болоӣ ба шумор меравад, ки онҳо зермақсадҳои фаъолияти корхонаро муайян мекунанд ва дар вазифаҳои низоми баҳисобгирии идоракуни мушаххас мегарданд.

**Ключевые слова:** управленческий учет, финансовый учет, измерение, сбор, анализ, подготовка, интерпретация.

Управленческий учет предназначен для сбора, обработки и анализа подробной информации о хозяйственной деятельности предприятия. Управленческий учет – это процесс выявления, сбора, анализа, измерения, обработки и передачи информации о хозяйственной деятельности предприятия, которая используется для планирования, управления и контроля. Цель управленческого учёта зависит от разных целей предприятия и уровня управления. Основной точкой при определении цели управленческого учёта является цель, которая определяется деятельностью предприятия.

**Keywords:** management accounting, financial accounting, measurement, collection, analysis, preparation, interpretation.

Management accounting is designed to collect, process and analyze detailed information about the business activities of an enterprise. Management accounting is the process of identifying, collecting, analyzing, measuring, processing and transmitting information about the business activities of an enterprise, which is used for planning, management and control. The purpose of management accounting depends on the different goals of the enterprise and the level of management. The main point in determining the goal of management accounting is the goal that is determined by the activities of the enterprise.

Дар мамлакатҳои тараққикардаи иқтисодашон бозорӣ солҳои 40-ум ва аввалҳои соли 50-уми асри XX дар баҳисобгирии муҳосибот тағйирот ба вуҷуд омад. Пеш аз ҳама, баҳисобгирии муҳосибӣ на ҳамчун воситаи коркард ва гурӯҳбандии ахбороти иқтисодии дар ҳуҷҷатҳои ибтидоии муҳосибӣ дарҷгардида, балки ба «барандаи иттилоотӣ»-и сиёсати идоракунии корхона мубаддал гардид. Вазифаҳои иловагӣ оид ба чамъоварӣ ва коркарди иттилоот барои гурӯҳи мутахассисон (менечерони сатҳҳои гуногун), аз рӯи ташаққул ва нигоҳдории иттилооти таъиноташон гуногун ба миён омад, ки барои қабули қарорҳои дахлдори идоракуни бо мақсади банақшагирӣ, пешгуинамоӣ, қабули қарор ва назорат зарур мебошанд.

Дар чунин шароит баҳисобгирӣ хусусиятҳои фаври ва чандирӣ доштанро соҳиб мегардад. Муҳосибон тавачӯҳи асосиро ба баҳисобгирии харочоти истеҳсолӣ, баҳисобгирии ҳаҷми ҳақиқии маҳсулот, баҳодиҳии иҷрои нақшаи барномаҳои истеҳсолии на танҳо корхона, инчунин зерсохторҳои он низ равона карда буданд. Дар шароити мутамарказонидашудани сармоя, рақобати дохила ва беруна, беқурбшавӣ, афзоиш ёфтани ҳаҷми ҳолиси харочоти истеҳсолӣ, зарурати ҳамгирошавии воситаҳои (инструментҳои) идоракуни ба миён меояд. Принципи таъмини

самаранокии идоракунӣ ба зарурати пайдоиши баҳисобгирии идоракунӣ оварда расонид. Дар мамлакатҳои иқтисодашон бозорӣ баҳисобгирии истеҳсоли бо ибораи баҳисобгирии идоракунӣ иваз карда шуд. Ин на танҳо тағйироти одии терминологӣ, балки таҷдиди (бозсозии) асосҳои ташкилӣ-методологии низоми баҳисобгирии муҳосибӣ буд. Дар ҳолати ба вучуд омадани тағйирот тақсимшавии системаи ягонаи баҳисобгирии муҳосибот аз ду қисм ҷудо карда шуд: баҳисобгирии идоракунӣ ва молиявӣ. Дар ИМА баҳисобгирии идоракунӣ ҳамчун зернизоми мустақили баҳисобгирии муҳосибӣ ба вучуд омад. Инро дар соли 1972 Ассотсиатсияи миллии муҳосибони Амрико эътироф намудаанд, ки барномаҳо дар соҳаи баҳисобгирии идоракунӣ оид ба тайёр намудани мутахассисон қор карда баромаданд. Ба хатмкунандагони ин барнома тахассуси муҳосибӣ- таҳлилгар дода мешавад.

Дар як муддати кӯтоҳ ин зернизом дар мамлакатҳои Аврупо, Ҷопон, Канада ва дигар мамлакатҳо паҳн гардид. Дар давлатҳои тарққикардаи ҷаҳон ва ба роҳ мондани баҳисобгирии идоракунӣ то 90% вақти кории муҳосибон ва дигар захираҳо сарф карда мешавад. Дар давраи муосир оид ба мафҳум ва предмети баҳисобгирии идоракунӣ байни олимони ва муҳаққиқон ақидаи ягона вучуд надорад.

Аз рӯи ақидаи олимони соҳа мафҳуми баҳисобгирии идоракунӣ як чанд хел шарҳ дода шудааст. Масалан, Институти муҳосибони идоракунии ИМА (США) баҳисобгирии идоракуниро чунин маънидод кардааст: «чараёни муайянсозӣ, ҷенкунӣ, ҷамъоварӣ, таҳлил, оморасозӣ, шарҳдиҳӣ ва пешниҳоди маълумотҳои молиявӣ барои банақшагири, баҳодиҳӣ ва назорат аз болои фаъолияти истеҳсоли ва самаранокии истифодабарии захираҳо аз тарафи ҳайати кормандони идоракунӣ истифода бурда мешавад» [1, с.8].

Форстер Дж. ва Хорнгрен Ч., ки аз ҷумлаи олимони амрикоӣ буда, фикру ақидаи худро баён намудаанд: «Баҳисобгирии идоракунӣ ҷамъи қисми хурди баҳисобгирии молиявӣ» мебошад [11, с.8]. Бахрушина М.А. оид ба баҳисобгирии идоракуниро чунин фикру ақида пешниҳод намудааст: «Баҳисобгирии идоракуниро мумкин аст, ки ҳамчун як соҳаи алоҳидаи баҳисобгирии муҳосибӣ муайян намуд, ки он ҳайати идоракуниро бо маълумоте таъмин менамояд, ки барои банақшагири, идоракунӣ, назорат ва баҳодиҳии корхона дар умум ва инчунин сохторҳои таркибии он истифода мебарад. Ин чараёни муайянсозӣ, ҷенкунӣ, бақайдгири, ҷамъоварӣ, нигоҳдорӣ, ҳимоя, таҳлил, оморасозӣ, шарҳдиҳӣ, пешниҳод ва қабули маълумотҳои, ки ба кормандони идоракунӣ барои иҷро намудани функсияшон зарур аст, дарбар мегирад. Баҳисобгирии идоракунӣ ҳам низом ва ҳам соҳаи таҳқиқот ба шумор меравад» [3, с.11]. Шеремет А.Д. баҳисобгирии идоракуниро чунин таъриф додааст: «Баҳисобгирии идоракунӣ зерсохтори баҳисобгирии бухгалтерӣ буда, дар доираи як корхона сохтори идоракуниро бо иттилоот таъмин менамояд, ки барои банақшагири, алалхусус идоракунӣ ва назорати фаъолияти истеҳсоли равона шудааст. Ин чараён бо худ ҷенкунӣ, ҷамъоварӣ, таҳлил, оморасозӣ, баҳодиҳӣ, қабул ва пешниҳоди маълумотро дар бар мегирад, ки ба сохтори идоракунӣ барои иҷрои функсияҳои зарур мебошад» [10, с.17].

Бояд зикр намуд, ки мафҳуми расмии баҳисобгирии идоракунӣ дар ягон ҳуҷҷатҳои танзимкунанда ва қонун, ки ба низоми ҳуҷҷатҳои меъёрӣ-ҳуқуқии ҷумҳури мансуб бошад, вучуд надорад. Ташкил намудани баҳисобгирии идоракунӣ ин қори дохилии корхона ба ҳисоб меравад ва давлат наметавонад уҳдадор намояд, ки низоми баҳисобгирии идоракунӣ дар корхонаҳо ҳатман ташкил карда шавад ва ягон ҳуҷҷатҳои меъёриро ҳуқуқи қабул намоянд. Инро таҷрибаи давлатҳои Ғарб, ки даҳолат накардани давлат ба баҳисобгирии идоракунӣ шаҳодат медиҳад. Баҳисобгирии идоракунӣ системаи ҳамгирии бо ҳам алоқаманд буда, зернизоми муташаккили ба худ хосро доро мебошад, ки раванди тақдирҳои ахбороти баҳисобгирӣ- таҳлилиро бо мақсади қабули қарорҳои тактикӣ, фаврӣ, стратегӣ ва муаммоҳои идоракуниро таъмин менамояд, ки ба менечерон ҷиҳати иҷрои функсияҳои зарур аст.

Ҳамин тавр, «Консепсияи баҳисобгирии идоракунӣ»-и мо ин системаи идоракунии бизнес, ки ҳамгирии зерсистемаҳои гуногун, усулҳои идоракунӣ ва субъектҳои онро барои расидан ба як ҳадафи муштарак дарбар мегирад, фаҳмида мешавад. Аз гуфтаҳои боло бармеояд, ки моҳияти баҳисобгирии идоракунӣ аз тарафи олимони ва муҳаққиқон гуногуншакл оварда шудааст. Ба предмет ва объекти баҳисобгирии идоракунӣ як маънои мушаххас амал намекунад.

Предмети баҳисобгирии идоракунӣ дар умум хароҷот ва натиҷаҳои фаъолияти истеҳсолии хоҷагидорӣ корхона ва инчунин сохторҳои алоҳидаи ӯ (сегментҳо, марказҳои масъулият ва бизнес-чараёнҳо) дар чараёни ҳамаи давраҳои идоракунӣ ба ҳисоб меравад. Ба объекти баҳисобгирии идоракунӣ бизнес-чараёнҳо, хароҷот ва натиҷаҳои фаъолияти истеҳсоли-хоҷагидорӣ корхона дар

умум, бучетикунонӣ, инчунин сохторҳои алоҳидаи он, назорати идоракунии ва ҳисоботи идоракунии дохилӣ ба шумор меравад.

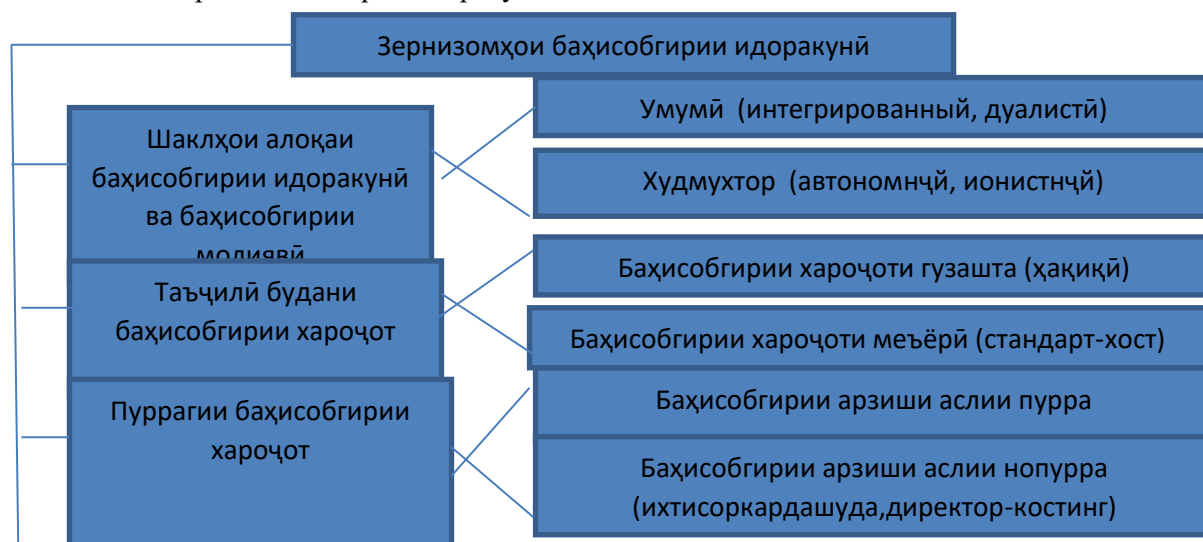
Мувофиқати омилҳои гуногуни иқтисодӣ, ҳуқуқӣ, ташкилӣ ва техникӣ-технологӣ шаклҳои гуногуни ташкили баҳисобгирии идоракунии муайян мекунад.

Дар амалияи баҳисобгирии идоракунии мамлакатҳои Ғарб ду варианти алоқаи баҳисобгирии идоракунии ва баҳисобгирии молиявӣ вучуд дорад. Ин алоқа ба воситаи ҳисобҳои назоратӣ амалӣ карда мешавад, ки ба онҳо ҳисобҳои даромад ва хароҷоти муҳосиботи молиявӣ мансубанд. Ҳангоми ҷой доштани боҳамалоқамандии бевоситаи ҳисобҳои баҳисобгирии идоракунии бо ҳисобҳои назоратӣ зернизоми ҳамгирии (дуалиста) баҳисобгирӣ дар корхона амал мекунад. Агар низоми баҳисобгирии идоракунии худмухтор, сарбаста бошад (монистикӣ), он гоҳ ҳисобҳои назоратии ҷуфти ягона ва якнома истифода карда мешаванд, яъне инъикоскунонда, ҳисобҳои ҷуфт ва ҳисобҳо-экранҳо.

Монистӣ - низоми ҳамгирикунондаест, ки баҳисобгирии идоракунии ва молиявиро дар заминаи робитаи мустақим ва мутақобили ҳисобҳои муҳосибӣ бо ҳам мепайвандад.

Дар ин маврид баҳисобгирии молиявӣ тавассути инъикосёбӣ дар ҳисобҳои баҳисобгирии муҳосибии амалиёти хоҷагидорӣ, амвол, уҳдадорӣ ва сармоя имконияти арзёбии фаъолияти корхона ва вазъияти молиявии онро нишон медиҳад. Тавассути ба иттилооти молиявӣ илова намудани нишондиҳандаҳои ҳисоботи дохилӣ маъмурият метавонад самаранокии ташкили истеҳсолотро дар ҳар як қисмати корҳо арзёбӣ намояд. Аз маълумоти фаврӣ ва шахсонаи ҳисоботдиҳандаи ҷавобгари модӣ дошта, майлқунии мусбӣ ва манфӣ аз стандартҳои амалкунонда муайян карда мешавад ва ин барои ташкил намудани низоми воқеан амалкунондаи назорати хароҷот ва даромадҳо замина мегардад.

Расми 1.1. Сохтори баҳисобгирии идоракунии



Низоми дуалист - таъсиси махсурии (худмухтор, автономӣ) баҳисобгирии идоракунии махсуб меёбад. Алоқаи байни ду намуди баҳисобгирии муҳосибӣ бо кумаки ҳисобҳои ба ном «дугона»-и як ё худӣ ҳамон номгӯӣ ба роҳ монда мешавад. Ба методҳои баҳисобгирии идоракунии маҷмуи усулҳо ва тарзҳои дарҷкунии истифода бурда мешаванд.

Мутаассифона, дар адабиёти иқтисодӣ ба коркарди ҷанбаи зарурии таркибии баҳисобгирии идоракунии, методи он он қадар аҳамият дода нашудааст. Ба ақидаи Карпова Т.П. методи баҳисобгирии идоракунии дар худ маҷмуи усул ва тарзҳои гуногунро дар бар мегирад, ки ба воситаи онҳо объектҳои корхона ба қайд гирифта мешаванд. Объекти корхона гуфта ӯ, пеш аз ҳама, захираҳои истеҳсолиро дар назар дорад [8, с.150]. Мишин А.Ю. методи баҳисобгирии идоракунии ҳамчун «истифода кардани тарзу усулҳои гуногуни инъикоси ҳолати объектҳои баҳисобгирии истеҳсолӣ дар низоми иттилоотии корхона»[7,с.43] муайян менамояд. Аз назари мо, методи баҳисобгирии идоракунии маҷмуи тарзу усулҳои инъикоси даромад ва хароҷоти фаъолияти истеҳсолӣ-хоҷагидорӣ корхонаро ифода мекунад. Фарз мекунем, ки ба таркиби методҳои баҳисобгирии идоракунии бояд ҳамаи методҳои баҳисобгирӣ ва он воситаҳое, ки бо ёрии онҳо имконияти ташаққули массиви иттилоотӣ, идоракунии релевантии хароҷот ва натиҷаҳои фаъолияти молиявӣ-хоҷагидорӣ фароҳам оварда метавонанд, дарбар гирад. Усулҳои истифодабарии баҳисобгирии идоракунии хеле гуногун мебошанд, чунки онҳо аз тарзу усулҳои якҷанд илмҳо иборат мебошанд, аз қабилӣ:

баҳисобгирӣ (чорӣ, муҳосибӣ, оморӣ), таҳлил, банақшагирии чорӣ ва дарозмуддати идоракунӣ, менечмент, омор, математика ва ғайраҳо. Ба ақидаи мо, методҳои баҳисобгирии идоракунӣ чунин унсурҳоро бояд дар бар гиранд:

- баъзе аз унсурҳои баҳисобгирии молиявӣ (хуччатикунонӣ, барӯйхатгирӣ, ҳисобҳо, навишти дутарафа, баҳодихӣ, калкулятсия ва ҳисоботҳо ва ғ.);

- тарз ва усулҳое, ки дар омор ва таҳлили иқтисодӣ истифода карда мешаванд (усули шохисӣ (индексӣ), миёнаи баркашидашуда, қаторҳои динамикӣ, таҳлили омилӣ, таҳлили маржиналӣ, таҳлили функционалӣ-арзишӣ ва ғ.);

- усулҳои риёзӣ (математики - коррелятсия, регрессия, барномасозии хаттӣ, усули квадратҳои хурдтарин ва ғ.).

Аз тарафи олимони соҳаи иқтисод оид ба мақсади баҳисобгирии идоракунӣ фикру ақидаҳои гуногун пешниҳод карда шуд, Барышев С.Б. мегӯяд, ки «мақсади баҳисобгирии идоракунӣ - ташкили чараёни идентификатсия, чамбоварӣ, бақайдгирӣ, банизомдарорӣ, баҳодихӣ ва таҳлил, омода сохтан ва шарҳдиҳии маълумоте, ки аз тарафи менечерони корхона барои банақшагирӣ, пешгӯикунӣ, баҳодихӣ ва назорати фаъолияти корхона истифода карда мешавад» [4, с.182]. Апчёрч А. мақсади баҳисобгирии идоракуниро чунин муайян кардааст: «пешниҳод кардани маълумоти манфиатдор барои кумак расонидан ба менечерон барои банақшагирӣ, назорат ва қабули қарор» [2, с.952]. Ковалев В.В. низоми таъминоти иттилоотии истифодабарандагонро баррасӣ намуда, мақсади баҳисобгирии идоракуниро чунин муайян кардааст: «таъмини ҳайати кормандони роҳбарикунанда бо иттилооти зарурӣ барои мувофиқсозии фаъолияти дохилифирмавӣ (хусусан мутобиқсозии раванди идоракунии харочот)» [6, с.202].

Мақсади баҳисобгирии идоракунӣ аз мақсадҳои гуногуни корхона, инчунин сатҳи идоракунӣ ташаккул меёбад. Нуктаи асосӣ дар муайян сохтани мақсади баҳисобгирии идоракунӣ ин мақсади сатҳи болоӣ ба шумор меравад, ки онҳо зермақсадҳои фаъолияти корxonаро муайян мекунанд ва дар вазифаҳои низоми баҳисобгирии идоракунӣ мушаххас мегарданд [9, с.21].

Ба масъалаҳои батанзимдарории таркиби вазифаҳои баҳисобгирии идоракунӣ дар бештари адабиёти соҳавӣ диққати ҷиддӣ дода шудааст. Масалан, Ивашкевич В.Б. қайд мекунанд, ки вазифаҳои асосии баҳисобгирии идоракунӣ инҳоянд: самтёбӣ доир ба ноилгардӣ ба мақсадҳои қаблан муайянгардидаи корхона, таъмини вариантҳои алтернативии қарорҳо, муайянсозии майлқунӣ аз нишондиҳандаҳои муқарраршуда, шарҳи майлқуниҳои ошкоршуда ва таҳлили онҳо [5, с. 32]. Мақсади баҳисобгирии идоракунӣ ин фароҳам овардани шароит ба роҳбарияти корхона барои қабули қарорҳои манфиатноки идоракунӣ дар фаъолияти хоҷагидорӣ корхона мебошад, ки дар зер оварда шудааст: 1) чамбоварии ҳамаи маълумот оид ба чараёни дохилихоҷагӣ ва натиҷаи фаъолияти он ва пешниҳоди ин маълумот ба роҳбарияти корхона барои тартиб додани ҳисоботи идоракунии дохилӣ; 2) банақшагирӣ ва аудити фаъолияти манфиатноки иқтисодӣ ва марказҳои масъулият; 3) ҳисоб кардани арзиши аслии маҳсулот ва муайян кардани майлқуниҳо аз меъёрӣ муқарраркардашуда, стандарт, смета ва ғ.;

4) таҳлил кардани майлқуниҳо (тағйирёбиҳо) аз меъёри банақша гирифташуда ва муайян кардани сабабҳои он; 5) таъмини назорат вобаста ба мавҷудият ва ҳаракати молу мулк, масолеҳҳо ва захираҳои пулию меҳнатӣ; 6) чамбоварии маълумот оид ба қабули қарорҳо; 7) пайдо кардани сарчашмаи захираҳо оид ба рушди минбаъдаи фаъолияти корхона.

Вазифаҳои баҳисобгирии идоракунӣ мақсадро мушаххас менамоянд ва аз рӯи самтҳои зерин таҳия карда мешаванд:

- ташаккули иттилоот оид ба даромад ва харочот аз рӯи чараёнҳои хоҷагидорӣ: таъминот, истеҳсолот ва фурӯши маҳсулот;

- ташаккули иттилоот оид ба даромад ва харочот аз болои намудҳои идоракунии фаъолияти субъектҳои хоҷагидорӣ:

- идоракунии раванди истеҳсолот;

- фаъолияти таъминотӣ;

- фаъолияти нақлиётӣ-тайёрнамоӣ;

- амалиёти тичоратӣ;

- расонидани хизматрасониҳои тавсифи истеҳсолӣ дошта ба корхонаҳои беруна ва ғ.;

- аз рӯи давраҳои идоракунии ҷорӣ чараёнҳои хоҷагидорӣ:

- банақшагирии сметаӣ, калкулятсияи меъёрӣ, нархгузорӣ;

- ҳисобкунии арзиши аслии маҳсулот ва баҳисобгирии идоракунии харочот;

- назорати иҷрои тартиботи бучетӣ ва риоя кардани меъёри харочот, назорати сарфанокии харочот;
- ташхиси иқтисодии ҳолати «Харочот-натича», самаранокӣ ва оптимизатсияи истифодабарии захираҳо;
- қабули қарор ва коркарди стратегияи кӯтоҳмуддат аз рӯи идоракунии нишондиҳандаҳои ҳолати «Харочот-натича» [9, с.21];
- аз рӯи сатҳ дар сохтори ташкилии корхона;
- корхона дар умум, сохторҳои таркибӣ, сохторҳои таркибӣ дар асоси баҳодихии даромаднокии намудҳои алоҳидаи маҳсулот, соҳаи фаъолият, сегментҳои бизнес;
- аз рӯи мавқеи марказҳои масъулият;
- маркази харочот, маркази даромад, маркази фоида ва маркази сармоягузорӣ;
- аз рӯи объектҳои идорашаванда;
- барандагони харочот (маҳсулот, истехсолот), маҳсулоти умумӣ ва молӣ, намудҳои фаъолият, ҷои бавучудии харочот, намудҳои фаъолият, сегментҳо ва бизнес-ҷараёнҳо.

#### **АДАБИЁТ:**

1. Аверчев, И.В. Управленческий учет и финансовая отчетность. Статья 1 / И.В. Аверчев // Рассылки GAAP.RU. 15.04.2006. - <http://www.gaap.ni/bibKo/mngacc/practice>.
2. Апчёрч А. Управленческий учет: принципы практика./ А.Апчёрч М: Финансы и статистика.2002.-952с.
3. Бахрушина М.А. Бухгалтерский управленческий учет:/ М.А.Бахрушина. Учебник для вузов. 2-е изд., доп. И пер. - М.: ИКФ Омега-JI; Высш. шк., 2002. - 528 с. С. 11-12.
4. Барышев С.Б. Диагностика управленческого учёта./С.Б. Барышев М:2007.-182с.
5. Ивашкевич В.Б. Бухгалтерский управленческий учет. Учеб. пособие. -М./В.Б. Ивашкевич Юристъ, 2003. -618 с. С. 32
6. Ковалев В.В. Финансовый учет и анализ: концептуальные подходы. /В.В.Ковалев -М.: Финансы и статистика, 2004.-720 С. 202.
7. Карпова Т. П. Управленческий учет: учеб. для вузов. /Т. П.Карпова М.: ЮНИТИ, 2000. - 350 с. С. 43.
8. Мишин А.Ю. Управленческий учет: управление затрат производственной деятельности. / А.Ю. Мишин. М.: 2001.-150с.
9. Низомов С.Ф. Управленческий учет и контроль в строительстве: теория, методология и практика (монография)/С.Ф.Низомов Душанбе: «Сохибкор», 2013. - 272 с. С. 21
10. Шеремета А.Д. Управленческий учет: Учеб. пос. по экон. спец./ Под ред. А.Д. Шеремета. - М.: ФБК ПРЕСС, 2000. - 344 с. С. 17.
11. Хорнгрен Ч.Т., Форстер Дж. Бухгалтерский учет: Управленческий аспект / Ч.Т.Хорнгрен, Дж. Форстер. Пер. с англ.М.: Финансы и статистика, 1995.-415 с., С. 8.

#### **REFERENCES:**

1. Averchev I.V. *Managerial Accounting and Financial Reporting. Article 1* / I.V. Averchev // GAAP.RU Mailing List. 15.04.2006. - <http://www.gaap.ni/bibKo/mngacc/practice>.
2. Apchorych A. *Managerial Accounting: Principles and Practice*. / A. Apchorych. Moscow: Finance and Statistics, 2002. 952 p.
3. Bakrushina M.A. *Managerial Accounting: Textbook for Higher Education Institutions*. 2nd ed., revised and expanded. Moscow: IKF Omega-JI; Higher School, 2002. 528 p.
4. Baryshev S.B. *Diagnostics of Managerial Accounting*. / S.B. Baryshev. Moscow, 2007. 182 p.
5. Ivashkevich V.B. *Managerial Accounting: Textbook*/.B. Ivashkevich. Yurist, Moscow, 2003. 618 p.
6. Kovalev V.V. *Financial Accounting and Analysis: Conceptual Approaches*. / V.V. Kovalev. Moscow: Finance and Statistics, 2004. 720 p.
7. Karpova T.P. *Managerial Accounting: Textbook for Higher Education Institutions*. / T.P. Karpova. Moscow: UNITY, 2000. 350 p.
8. Mishin A.Yu. *Managerial Accounting: Management of Production Activity Costs*. / A.Yu. Mishin. Moscow, 2001. 150 p.
9. Nizomov S.F. *Managerial Accounting and Control in Construction: Theory, Methodology, and Practice* (Monograph). / S.F. Nizomov. Dushanbe: Sohibkor, 2013. 272 p.
10. Sheremeta A.D. *Managerial Accounting: Textbook for Economic Specialties*. / Edited by A.D. Sheremeta. Moscow: FBK PRESS, 2000. 344 p.

11. Horngren С.Т., Foster J. *Accounting: Managerial Aspect.* / С.Т. Horngren, J. Foster. Translated from English. Moscow: Finance and Statistics, 1995. 415 p.